

Ota Pavel

podle Aleksandra Kaczorowského

Jako vidí polský publicista a literát českého spisovatele, který přes svůj těžký osud psal knížky plné laskavé nostalgie a trochu smutného humoru? Příběh Oty Pavla, který svou nejslavnější knihu Smrt krásných srnců vydal právě před padesáti lety, je fascinující. V dětství se štěstím unikl koncentračním táborům, což se nepodařilo jeho otci Leovi ani oběma starším bratrům. Tehdy snil spíše o rybách než o tom, že on, Otto Popper, Žid po otci – našim slovníkem tedy „tatínkovec“, bude jednou slavným spisovatelem. Dnes je v Buštěhradě, kde absolvoval povinnou školní docházku, jeho malé muzeum.

Kaczorowski dobře ví, že knížky Oty Pavla si mezi českými čtenáři získaly možná až překvapivě velkou pozornost. Ačkoliv jde vesměs o poměrně krátké texty, mají v sobě neobyčejné kouzlo, něžnost, jsou plné nezvyklé poezie, a přesto v nich nenajdeme nadbytečná slova... Překypují touhou po lásce a porozumění, i když nejeden příběh čerpá z temných válečných dob, kdy jeho hrdinové museli nést tíži svého židovského osudu.

Přesto nás může překvapit, že si právě Ota Pavel, který se narodil 2. července 1930 a ze světa odešel ve věku necelých 43 let 31. března 1973, získal nemalou oblibu také v sousedním Polsku, které má přeci jen jiné literární tradice. On navíc nemůže předložit žádný tlustý román ani novou koncepci dějin, spíše lyrizované střípky příběhů, ve kterých však přesně rezonují pocity malého židovského chlapce, který ještě nedokáže zvážit říši zla, jež ho obklopuje, v celé její obľudnosti, ta se ale zrcadlí v jeho prožitcích.

Polská literatura je přece velmi bohatá na vlastní hvězdné autory – vždyť mají pět držitelů Nobelovy ceny za literaturu, zatímco my jen jediného... Kaczorowského biografie **Ota Pavel: Pod povrchem** je z velké části vlastně reportáž, obsáhlou zprávou o životě spisovatele, na kterého jsou „zvědaví“ i u našich severních sousedů, jak dokazují tisícové náklady jeho přeložených knih.

Třisetstránková kniha s nejnámější fotografií Oty Pavla na obálce, jejímž autorem je fotograf Pavel Vácha, jenž letos v únoru zemřel, měla v Polsku velmi slušný ohlas a získala dokonce prestižní ocenění. A může následovat úspěch i v češtině, kde srovnatelnou monografii dosud nemáme. Vyšly sice knižně vzpomínky jeho manželky

Věry i syna Jiřího, máme také starší studii Božíka Svozila z roku 2003 – a desítku dalších publicisticko-vzpomínkových knih, ty však nemají charakter ucelené monografie.

Autor dokázal propojit biografii se žánrem literatury faktu, chvílemi to připomíná esej a pak zase reportáž... A čte se to s napětím jako beletrie!

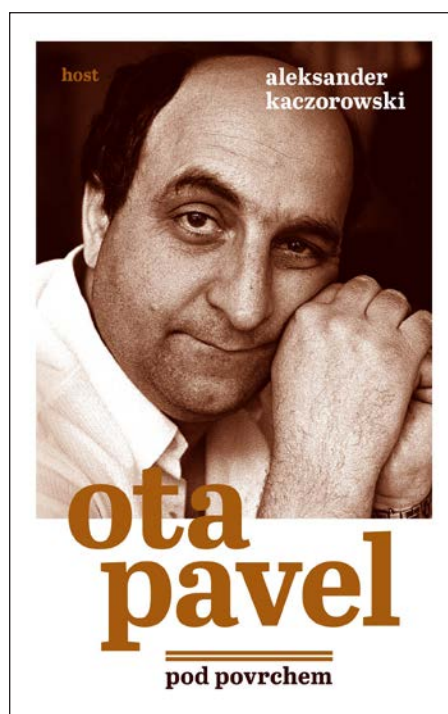
Co jsme možná o Otě Pavlovi nevěděli

Aleksander Kaczorowski v sobě nezapře nápaditého reportéra, a tak vyrazí po stopách Oty Pavla jako ohaň po stopě. Objevil leccos, co polští milovníci Oty Pavla patrně neznají, v českém prostředí ovšem nejde o objevy nijak zásadní. Mnohokrát násal atmosféru Buštěhradu i penzionu U Rozvědčíka na Berounce, pronikl do pavilonu č. 23 bohnické psychiatrické léčebny, kde pobýval Ota Pavel spolu s dalšími pacienty trpícími maniodepresivní psychózou a v březnu 1973 zde zemřel, zastavil se na Pražské židovské obci a prohlédl si pro veřejnost nepřístupnou Vysokou synagogu, kde se konají denně bohoslužby, stihl ještě vyzpovídat Otova syna Jiřího Pavla, který měl stejnou nemoc jako jeho otec a zemřel právě před třemi lety.

Ota, nejmladší ze tří synů Lea Poppera, židovského obchodního cestujícího s ledničkami a vysavači, se narodil za vlády Masaryka. Otec Leo byl v mládí dobrodruh, dostal se s cizineckou legií až do Afriky, a později Otovi, který už začal psát, povídal celé dny příběhy ze svého poněkud dobrodružného života. Známe to z knižního vydání. Méně už je známo, že do Otových šesti let bydlela Popperova rodina v Praze 7 ve 4. patře v domě Husova sboru ve Farského ulici. Ten měl na střeše už zdálky viditelný velký kalich a v přízemí byla modlitebna.

Souvisí s tím to, že v obavě spojené s německou expanzí přestoupila v roce 1939 celá rodina k Církvi československé. Ve stejném roce se prozíravě přestěhovali na více anonymní venkov, k otcovým rodičům do Buštěhradu na Kladensku – v Praze už neměli na nájem, protože otec byl bez práce a jako Žid ani neměl nárok na lístky na maso! Prarodiče naopak chovali slepice, králíky, husy i kozu a dva zdejší rybníky byly plné kaprů. Než se odstěhovali, požádali správce Husova sboru, aby je pokřtil. Za čtvrt hodiny už jeli výtahem zpátky a měli v ruce legitimaci členů církve...

Uvažovali také o odjezdu do Kanady, kam chtěl zamířit otec Leo, který se snažil sehnat víza – leč marně. Nevešli se do omezených kvót, které byly určeny pro židovské uprchlíky! Kanada přijala do konce války pouze necelých pět tisíc židovských uprchlíků...

ALEKSANDER KACZOROWSKI

(nar. 1969) je polský novinář, esejista a překladatel. Vystudoval slavistiku na Varšavské univerzitě (1998), pracoval v deníku Gazeta

Wyborcza jako vedoucí redaktor publicistiky, byl zástupcem šéfredaktora v časopisech Newsweek Polska a Forum. Napsal řadu knih, dlouhodobě se věnuje zejména poválečné české literatuře, a to nejen jako překladatel, jak dokazují jeho biografie věnované Václavu Havlovi a Bohumilu Hrabalovi. Do polštiny přeložil knihy Bohumila Hrabala, Josefa Škvoreckého a Egona Bondyho. V roce 2016 získal cenu Václava Buriana za kulturní přínos ke středoevropskému dialogu. Kniha Ota Pavel: pod powierzchnią (2018) byla přeložena Martinem Veselkou do češtiny a loni ji vydalo nakladatelství Host. Monografie o Otě Pavlovi byla v Polsku nominována na nejprestižnější literární cenu Nike, kterou sice nakonec nezískala, ale byla mezi sedmi nejlepšími. Stala se však také polským životopisem roku!

Aleksander Kaczorowski s Jaroslavou Pechovou, autorkou knihy *Zpáteční lístek do posledního ráje Oty Pavla*

Na základě přijatých rasistických zákonů byli oba bratři, Jiří a Hugo, i přes novou příslušnost k Církvi československé (předtím byli členy ŽO) označeni za židovské míšence prvního stupně a v únoru 1943 museli nastoupit do lágru v Terezíně. Malý Ota měl štěstí a koncentráku se vyhnul, protože jej otec nepřihlásil do židovské obce. Byl tak označen za židovského míšence druhého stupně a zůstal doma sám s matkou – děda zemřel a babička byla deportována do Terezína už v roce 1942 a dva měsíce poté zřejmě zemřela.

Mýty a jejich boření

Kaczorowski také odhaluje některé mýty, jež vybudoval sám Pavel ve svých povídkách o rodinných osudech. Prostě si realitu trochu vylepšil. Píše třeba, že otec Leo si koupil od Štursy originál bysty prezidenta Masaryka, sochu ukrytou na půdě pak našli gestapáci a nařídili otci, aby ji na dvorku vlastnoručně rozmlátil sekerou... Byla by to samozřejmě mnohatisícová škoda. Jako příběh je to hezké, ale zcela jistě nepravdivé – originál bysty by si Popper, který už tehdy nepracoval

u švédské firmy Electrolux, určitě nemohl dovolit.

Ve třinácti letech se Ota začal učit na horníka na dole Dubí u Kladna. Nic jiného mu nezbývalo. Po válce, kterou se štěstím rodina přežila, hrával hokej a fotbal a krátce trénoval hokejovou mládež ve Spartě Praha. Proto se vydal na dráhu sportovního novináře. V letech 1949–56 pracoval jako sportovní redaktor v Československém rozhlasu, mezitím musel projít dvouletou vojenskou službou. A v roce 1960 konečně odmaturoval na střední škole pro pracující. Zároveň se z prvních ostýchavých krůčků vypracoval na vynikajícího sportovního reportéra.

Mezitím si celá rodina na přání otce nechala v polovině padesátých let počítit své příjmení z Popper na Pavel. Kdo by chtěl po válce nosit německé jméno? Podle autora knihy mu ho pomohla vybrat nastávající manželka, což ale nezní příliš věrohodně. Jméno spíš vybral otec Leo.

Kaczorowski, jehož kniha se příjemně čte, což je jistě zásluha autora i českého překladatele, má také vlastní názor na klíčový moment, kdy se Ota Pavel „zbláznil“. 8. února

1964 na zimních olympijských hrách v Innsbrucku vběhl Pavel do šatny našich hokejistů těsně po prohře se Švédskem. Skákal radostí a gratuloval jim k medaili – získali díky skóre bronzovou, Kanada byla čtvrtá. O tom ale ještě nevěděli, mysleli, že si z nich střílí... Jeden z hokejistů v tu chvíli zakřičel: „Ty Žide – jdi do plynu!“

Ota Pavel zbledl a vytratil se ze šatny. Druhý den se vydal do Alp a pokoušel se tam podpálit statek... Ale to už začala nová, nejsmutnější etapa jeho života. Onemocněl těžkou duševní chorobou a roku 1966 mu byl přiznán plný invalidní důchod. Paradoxně právě v době, kdy ho trápila cyklofrenie, maniodepresivní psychóza smíšená s prvky schizofrenie, vznikla jeho vrcholná díla. Asi by jedno nebylo bez druhého...

Svých literárních úspěchů, doslova masového zájmu čtenářů, se už nedočkal. Zemřel náhle 31. března 1973 na srdeční infarkt. Je pochován na židovském hřbitově v Praze na Olšanech vedle svých předků.

LUBOR FALTEISEK

Foto autor